

Akademikerne

Vår ref: TES 28. januar 2015

Innspill til høring om OECDs ” Recruiting Immigrant Workers – Norway”

OECD har hatt en gjennomgang av norsk arbeidsinnvandringspolitikk ” Recruiting Immigrant Workers – Norway.” Bakteppet for rapporten er at Norge har en av de høyeste nettoinnvandringsratene i OECD sett i forhold til befolkningen. De gjennomgår regelverket på området, erfaringer og kommer med noen anbefalinger for norsk arbeidsinnvandringspolitikk. Anbefalingene dreier seg i hovedsak om å målrette og åpne for mer spesialistarbeidsinnvandring, gjøre mer for å holde på utenlandske studenter og styrke velferdstilbudet for arbeidsinnvandrere og deres familier. Rapporten inneholder lite om effekten på innenlandsk arbeidstilbud og langsiktig innvirkning av arbeidsinnvandring for norsk økonomi.

Tekna stiller seg bak anbefalingene i rapporten. Utover dette har vi kommentarer og tilleggforslag:

Tilgang på utenlandsk arbeidskraft viktig for norsk økonomis vekstevne

Norge har i internasjonal sammenheng svært lav arbeidsledighet og høy yrkesdeltakelse. De siste ti årene har arbeidsinnvandringen i Norge vært rekordhøy og bidratt til en kraftig økonomisk vekst i Norge blant annet gjennom å tilføre Norge arbeidskraft innenfor områder med mangel på arbeidskraft.

Tilgang på høyt kvalifisert utenlandsk arbeidskraft tilfører norsk økonomi internasjonale impulser som vil bli enda viktigere i en verden der samhandelen stadig øker. Samtidig tilsier den demografiske utviklingen at behovet for kompetanseinnvandring vil kunne fortsette å øke. OECDs rapport peker blant annet på at fremskrivninger tilsier at arbeidsmarkedet for personer med høyere teknisk, naturvitenskapelig vil bli stramt fremover. Samtidig vet vi at tilgang på slik arbeidskraft er viktig for norsk økonomis innovasjonsevne og vekstmuligheter i årene som kommer.

Overordnet politikk for kompetanseinnvandring

Oslo Handelskammer utarbeidet i 2013 rapporten ”Kompetanseinnvandring – Hvordan gjøre Norge til et foretrukket land”. I rapporten pekes det på at en rekke forbedringer og forenklinger innenfor arbeidsinnvandringsfeltet har funnet sted. Regelverket for personer fra tredjeland oppleves imidlertid fortsatt som mer byråkratisk og tungvint enn regelverket som gjelder for personer som

kommer fra land utenfor EØS-området. Samtidig skriver OECD i sin rapport at de administrative prosedyrene for å søke om oppholdstillatelse for arbeid og fornyelser er relativt enkle og effektive, men anbefaler at ordningen med jobbsøkervisum gjeninnføres.

Tekna ser, i likhet med Oslo Handelskammer, behovet for en mer overordnet politikk for kompetanseinnvandring, utover en innvandringspolitikk for asylsøkere og flyktninger. I tillegg til de administrative prosedyrene for å søke om oppholdstillatelse for arbeid, må denne politikken blant annet også inkludere:

- godkjenningsordningene for utdanning
- praktisering av dagpengeregelverket
- tilrettelegging for at ektefeller skal kunne få jobb
- tilrettelegging for deltakelse i i lokalmiljøene
- språkkurs og samfunnsfagkurs
- tilrettelegging for utenlandske studenter/PHD-kandidater til en overgang fra studier til arbeid i Norge.

De utenlandske studentene trenger kontakt med næringslivet

OECD viser til at andelen utenlandsstudenter som blir værende er blant de aller laveste i hele OECD-området (litt avhengig av statistikk-kilder og innfallsvinkel, dog). Samtidig er arbeidskraftspotensialet stort og økende. Utenlandske studenter framstår som en ressurs, som ikke blir godt nok utnyttet i Norge. Utenlandske studenter som har jobbet med relevant arbeid under studiene i Norge blir lettere i Norge etter studiene. OECD foreslår derfor at det gjennomføres tiltak som støtter dette.

Dette stiller Tekna seg bak. Det bør blant annet være i Norges interesse at det gjøres mer for å beholde utenlandsstudentene etter endt utdanning både på master og doktorgradsnivå. Disse har allerede gjort seg kjent med norsk kultur og i noen tilfeller språk og vil ha lettere for å bli integrert og varig bosatt enn mange andre arbeidsinnvandrere. Ofte vil de ha en kompetanse som er attraktiv på det norske arbeidsmarkedet.

Konsulentselskapet Damvad har sett på hva som skjer med de utenlandske studentene og doktorgradsstudentene i Norge etter endt utdanning innenfor prosjektet Integrated Global Talents¹. Prosjektet blir gjennomført av analysefirmaet Damvad, på oppdrag fra NHO, Abelia, Akademikerne, Tekna, Forskingsrådet og Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU). Av de tidligere og aktive internasjonale studentene som deltok i spørreundersøkelsen, mener de aller fleste at informasjon og veiledning om mulighetene for å finne en relevant jobb i Norge er viktig. Likevel føler bare en tredjedel av studentene at de får den nødvendige veiledning fra sine utdanningsinstitusjoner. Studentene vil gjerne ha flere bedriftspresentasjoner og en tettere kontakt

¹ <http://innovasjonsbloggen.com/2013/04/12/mange-utenlandske-studenter-blir-i-norge-etter-endt-studium-men-de-gar-isaer-til-offentlig-sektor-et-problem-for-norge/>

med næringslivet. Dette understøtter at utenlandske studenter med fordel kunne få bedre informasjon om arbeidsmarkedsmulighetene i Norge, slik at de i større grad blir i Norge etter studiene.

Språk- og samfunnsopplæring viktig

Mange høyt kvalifiserte innvandrere er i Norge i en begrenset periode. OECD påpeker at språket er et stort hinder når bedrifter ønsker å rekruttere og beholde høyt kvalifiserte arbeidsinnvandrere, noe som er i tråd med norske undersøkelser – se også omtale av Damvads rapport under.

Arbeidsinnvandrere omfattes ikke av de gode integreringstiltakene i Norge, da disse i hovedsak har blitt utformet for flyktninger og personer som får asyl.

Tilrettelegging for arbeidsinnvandrere og deres ektefeller/samboere er viktig for å holde på høyt kvalifiserte arbeidsinnvandrere i Norge. For at ektefeller raskt skal kunne integreres på arbeidsmarkedet støtter Tekna at det gis tilbud egnede integreringstiltak, som språkopplæring tilpasset den enkeltes utdanningsnivå, også for arbeidsinnvandrere og deres ektefeller.

Skape internasjonale forskningsmiljøer

Tekna organiserer om lag 6000 forskere og stipendiater totalt sett.

Det ble gjennomført i alt 1524 doktorgradsdisputaser i 2013, hvorav 36 prosent ikke hadde norsk statsborgerskap. For hhv. Teknologifag og Matematikk/naturvitenskap var tilsvarende andeler langt høyere, hele 65 og 51 prosent, og ved enkelte fagretninger på NTNU er andelen utlendinger over 90 %. Også tidligere år har andelen doktorgradsdisputaser med ikke norsk statsborgerskap vært høye innenfor disse fagene.

I NIFUs rapport nr 17/2013 har NIFU kartlagt hvor utlendinger med norsk doktorgrad blir av. Antall utlendinger med utenlandsk doktorgrad har økt sterkt de siste årene samtidig som kun om lag halvparten blir værende i Norge. Andelen er imidlertid noe høyere for teknologiske fag der to tredjedeler blir, mens om lag halvparten innenfor matematikk og naturvitenskap blir. Norge bruker dermed store midler på å utdanne doktorander innen viktige strategiske fagområder som vi ikke makter å rekruttere eller beholde i arbeidslivet etter endt grad.

I regi av prosjektet ”Integration Global Talents” offentliggjorde Damvad i 2013 resultater fra en undersøkelse om hva som skjer med de utenlandske studentene og doktorgradsstudentene i Norge etter endt utdanning². På spørsmål om hovedgrunner til at stipendiatene ikke søker jobb i Norge, og der flere svaralternativ er mulig, oppgir 46 prosent språklige og kulturelle barrierer som en årsak. En annen hovedgrunn for ikke å reise tilbake, er ønsket om å bo nær familie og venner (40 prosent oppgir dette). Lenger nede på listen kommer manglende nettverk i Norge (25 prosent), for få ledige stillinger innenfor feltet i Norge (26 prosent) og bedre jobbmuligheter i et annet land (23 prosent). Immigrasjonsregelverk og opplevelse av diskriminering opptrer på listen over årsaker til at doktorgradsstudentene ikke vil søke jobb i Norge. 18 prosent har svart Damvad undersøkelsen at

² <http://www.forskerforum.no/wip4/halvparten-blir-igjen-i-norge/d.epl?id=2114591>

immigrasjonsregelverket for opphold og arbeid er en av hovedårsakene til at de ikke vil søke jobb i Norge.

I våre fag er således en stor del av stipendiatene fra utlandet. De er mobile og arbeidsmarkedet er internasjonalt. Skal vi makte å rekruttere og beholde flere må vi tilby attraktive arbeidsvilkår og gode forskningsmiljøer. De som rekrutteres til forskerutdanning fra andre land bør oppmuntres til å velge en forskerkarriere i Norge, i og utenfor akademien. I dag oppleves det å ta en doktorgrad i Norge som svært attraktivt, men ikke en videre forskerkarriere i Norge.

Internasjonalt åpne forskningsmiljøer får gode nettverk. Et godt omdømme sprer seg lett og genererer nye prosjekter og oppdragskonkurranser. Internasjonalt anerkjente forskningsmiljøer er attraktive for mange studenter og forskere. Hva som gjør norske miljøer attraktive for studenter/forskere vil variere.

De aktørene som bevisst arbeider for å rekruttere og integrere den enkelte student/forsker fra utlandet til virksomhetene og i lokalmiljøet, og lykkes med det, vil skape seg konkurransefortrinn både lokalt og internasjonalt. Norge trenger internasjonalt ledende forskningsmiljøer for å være et attraktivt land for næringslivet å investere i.

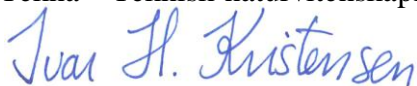
Dagpenger ved arbeidsløshet

Så langt vi kan se, er dagpenger under arbeidsløshet ikke behandlet i rapporten. Arbeidsinnvandrere fra tredjeland (utenfor EØS) som kommer til Norge på visum som faglært ("spesialistvisum") har ikke rett til dagpenger ved arbeidsløshet når de mister jobb og søker jobb i Norge eller permitteres. Dette fordi det er et krav i folketrygdloven at for å tilkjennes dagpenger må arbeidstakere anses som reell arbeidssøker og være villig til å utføre ethvert arbeid. Det har de imidlertid ikke lov til, siden de har fått oppholdstillatelse som faglært. Deres arbeidstillatelse gjelder derfor kun arbeid for en bestemt arbeidsgiver eller type arbeid og som regel kun arbeid på heltid. Dette kravet er etter NAV sin tolkning ikke forenlig med vilkåret om å være villig til å kunne ta ethvert arbeid. Her er det med andre ord to regelverk som kolliderer med hverandre.

Tekna får stadig flere henvendelser om dette fra våre medlemmer. Det skyldes spesielt nedgangen innen petroleumssektoren de siste månedene. Tekna mener at det bør tydeliggjøres i rundskriv at om en person som har fått opphold som faglært melder seg arbeidsledig, bør det legges til grunn at vedkommende er "reell arbeidssøker" i henhold til folketrygdloven § 4-5, dersom øvrige vilkår er oppfylte siden arbeidstakerne dette gjelder er villige til å ta ethvert arbeid, men har ikke anledning til det på grunn av sin arbeidstillatelse.

Med vennlig hilsen

Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening

Ivar Horneland Kristensen

generalsekretær

Vedlegg: Hovedpunkter fra rapporten med enkelte synspunkter:

Vedlegget bygger i stor grad på en norsk versjon av hovedpunktene fra OECDs utredning som ligger på regjeringen.no.

Norge er et land med høy arbeidsinnvandring

Norge har en av de høyeste nettoinnvandringsratene i OECD sett i forhold til befolkningen. Arbeidsinnvandrere kommer i hovedsak fra andre nordiske land og fra Øst-Europa. Det er forholdsvis få høyt kvalifiserte arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS.

Norske bedrifter rekrutterer allerede fra utlandet

Cirka 14 % av norske arbeidsgivere rekrutterte eller prøvde å rekruttere fra utlandet i 2012, i hovedsak fra andre nordiske land og fra Europa. Internasjonal rekruttering finner sted i minst like stor grad i sektorer som ikke oppgir stor mangel på arbeidskraft.

Innvandringspolitikk framstår ikke som et hinder for rekruttering av høyt kvalifiserte utenlandske arbeidstagere

I en internasjonal sammenligning er den norske innvandringspolitikken rettet mot faglærte arbeidsinnvandrere både åpen, rask og enkel. Arbeidsgivere som ønsker å rekruttere fra utlandet møter få hindringer. Tillatelser for sesongarbeidsinnvandring ser også ut til å fungere bra.

Utenlandsstudentene

OECD viser til at andelen utenlandsstudenter som blir værende er blant de aller laveste i hele OECD-området (litt avhengig av statistikk-kilder og innfallsvinkel, dog). Samtidig er arbeidskraftspotensialet stort og økende. Utenlandske studenter framstår som en ressurs, som ikke blir godt nok utnyttet i Norge. Utenlandske (grads-) studenter kunne med fordel få bedre informasjon om arbeidsmarkedsmulighetene i Norge, slik at de i større grad blir i Norge etter studiene. Utenlandske studenter som har jobbet med relevant arbeid under studiene i Norge blir lettere i Norge etter studiene.

Norge må bli mer attraktiv til å tiltrekke seg høyt kvalifiserte arbeidsinnvandrere innenfor visse yrker etter behov, og flinkere til å holde på disse

Sammenlignet med andre OECD-land vil Norge være mindre i stand til å møte et behov for økt sysselsetting gjennom økt yrkesdeltakelse blant kvinner, eldre og ungdommer, da disse gruppene allerede har relativt høye sysselsettingsrater.

Norge kan framstå som et lite attraktivt innvandringsland for arbeidsinnvandrere pga språket, forholdsvis små byer, manglende kjennskap til landet og få tjenester rettet mot arbeidsinnvandrernes spesielle behov og situasjon.

Gode markedsføringstiltak og servicetjenester er til dels allerede på plass, men kan også forbedres, særlig etter ankomst

Norge har en aktiv internasjonal arbeidsformidling som organiserer jobbmesser og tilbyr jobbsøker tjenester, men aktiviteten kan bli mer målrettet. God informasjon er lett tilgjengelig både fra innvandringsmyndighetene og andre statlige nettsider. Servicekontorer for utenlandske arbeidstagere tilbyr veiledning og tjenester til arbeidsinnvandrere flere steder.

Språket er et stort hinder når bedrifter ønsker å rekruttere og beholde høyt kvalifiserte arbeidsinnvandrere. Arbeidsinnvandrere omfattes ikke av de gode integreringstiltakene i Norge, da disse i hovedsak har blitt utformet for flyktninger og personer som får asyl.

Tilrettelegging for ektefeller til arbeidsinnvandrere er viktig for å holde på høyt kvalifiserte arbeidsinnvandrere i Norge. Ektefeller til arbeidsinnvandrere, som også ofte er høyt kvalifiserte, bør få raskere innpass på det norske arbeidsmarkedet. OECD peker på målrettede språkkurs som et virkemiddel.

Godkjenning av utenlandske utdanninger har blitt bedre

Saksbehandling for godkjenning av utenlandske utdanninger har blitt mye raskere de siste årene. Godkjenning av utenlandske kvalifikasjoner er fortsatt vanskelig for noen strengt regulerte yrker, for eksempel innenfor helsesektoren.

Statistikk om arbeidsinnvandrere bør forbedres

Til tross for god statistikk i Norge, finnes det fortsatt mangler og svakheter i statistikken om arbeidsinnvandrere. Bedre statistikk vil kunne gi bedre kunnskap om oppholdslengde, utdanningsnivå og yrker blant arbeidsinnvandrere.”

Den norske AU-pair ordningen foreslås avskaffet, evt. erstattes med jobbvisum for husarbeid

Statistics Norway should include more detailed permit data in the register